

KEBÎRE

yük günah kapsamına girer. Bunların sayısını 700'e çıkaranlar bulunduğu gibi yetmişle sınırlandıranlar da vardır. İbn Hacer el-Heytemî 467 büyük günahtan bahseder (*ez-Zevâcir*, I, 270-275; II, 265-271). Bütün günahları büyük günah sayanların başında Hâricîler gelir. Fakat İbn Hacer'de olduğu gibi bu görüşe katılan Sünnî âlimlerin de bulunduğu söylenebilir (Seffârîni, I, 366). Bir başka anlayışa göre ilâhî emirlerle bağdaşmayan her davranış büyük günah kapsamına girmekle birlikte bunların bir kısmı diğerlerine oranla küçük kabul edilebilir. Ancak hiçbir günah küçük sayılmayacağından büyük günahların sayısını ve niteliklerini belirlemek mümkün değildir. Eş'arî, Bâkılânî, İbn Fûrek ve Ebû İshak el-İsferâyînî gibi mütekaddimîn devri Eş'ariyye kelâmcıları bu görüştedir (İbn Hacer el-Heytemî, I, 5). Üçüncü bir görüşe göre ise dinen yasaklandığı konusunda kesin delil bulunan ve hakkında dünyevî veya uhrevî ceza öngörülen fiiller büyük günahdır. Dolayısıyla bütün günahların kebîre statüsünde kabul edilmesi naslara aykırıdır. Buna göre büyük günahlar yukarıda sayılanların yanında silâ-i rahimi terketmek, kovculukta bulunmak, zina fiilini işlemek veya ona aracılık yapmak, domuz eti yemek, ibadet için gereken temizliğe uymamak, hırsızlık yapmak, içki içmek, yalan yere yemin etmek, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek veya azabından emin olmak, yapılan anlaşmayı bozmak gibi Kur'an'da yasaklanan fiillerden oluşur. Mu'tezile ve Mâtürîdiyye kelâmcıları ile müteahhir dönem Eş'ariyye âlimlerinin çoğunluğu bu görüşü benimsemiştir (*a.g.e.*, I, 6-10).

Büyük günah işleyen kişinin dinî statüsü konusunda da farklı görüşler ileri sürülmüştür. 1. Hâricîler'in anlayışına göre mürtekib-i kebîre tövbe etmediği takdirde dünyada ve âhirette kâfir olarak muamele görür. Çünkü Kur'an'da böylelerinin kâfirlere verilen azaba mâruz kalacağı bildirilmiştir (en-Nisâ 4/14, 123; el-Ahzâb 33/57; Mâtürîdî, s. 323-330). 2. Mürtekib-i kebîre Mürcie'ye göre günahlarından dolayı zarar görmez ve âhirette cehenneme girmez. Yaptıkları iyilikler kâfirlere fayda vermediğine göre işledikleri günahların da müminlere zarar vermemesi gerekir. Bu hüküm sadece aklın değil naklen de doğrudur. Zira Kur'an'da cehenneme dinî gerçekleri yalanlayanların gireceği ve Allah'ın şirk dışındaki günahları bağışlayacağı haber verilmiştir (en-Nisâ 4/48; el-Leyl 92/15-16; Mâtürîdî, s. 342-346; Şehristânî, I, 140). 3. Büyük günah işleyen

kişi imandan çıkar, fakat küfre girmeyip imanla küfür arasında bir yerde (el-men-zile beyne'l-men-zileteyn) bulunur. Tövbe ettiği takdirde iman dairesine döner, tövbe etmeden ölürse kâfir muamelesi görür. Çünkü Kur'an'da mümini kasten öldüren kimsenin ebedî olarak cehennemde kalacağı bildirilmiş (en-Nisâ 4/93), ayrıca miras hükümlerinin açıklandığı âyetlerin sonunda mirasla ilgili olarak belirleyen ilâhî sınırları aşan kimselerin de ebediyen cehennemde kalacağı belirtilmiştir (en-Nisâ 4/14). Mu'tezile kelâmcıları bu görüşü benimsemiştir (Mâtürîdî, s. 348; Kâdî Abdülcebbar, s. 657-660). 4. Büyük günah kişiyi isyan ve fıska sevkederse de bu durumdaki bir mümini mutlak mâna-da fâsık ve fâcir olarak nitelemek mümkün değildir. Zira iman mahiyeti Allah'ın varlığını, birliğini ve Hz. Muhammed aracılığıyla gönderdiği vahiyleri kalben tasdik etmekten ibaret olup amel iman bir parçası değildir. Kişi ilâhî emre aykırı bir davranışta bulunurken de imanını devam ettirmektedir. Nitekim imanla ameli bir arada zikreden âyetlerde bu iki kavramı gramer açısından birbirine bağlayan atıf ve şart edatları imanla amelin ayrı şeyler olduğuna işaret etmektedir (el-Bakara 2/25; en-Nisâ 4/124). Ayrıca adam öldürmek gibi bir büyük günahı işleyenlerin kısas cezasına çarptırıldığı bildirilirken bunu yapanlardan "müminler" diye bahsedilmiş ve onlardan iman vasfı kaldırılmamıştır (el-Bakara 2/178; el-Hucurât 49/9). Aklî açıdan da mürtekib-i kebîre mümin kabul edilmelidir. Böyle bir insan ilâhî emre karşı çıkmayı helâl telakki etmez aksine gaflet, kötü alışkanlık, nefsânî arzular, aşırı öfke vb. sebeplerle bu fiili işler, fakat her zaman affedileceği ümidini taşır. Mâtürîdiyye ve Eş'ariyye kelâmcıları bu görüştedir (Mâtürîdî, s. 329-334; Ebû Abdullah el-Halîmî, I, 409). Selefiyye âlimleri, mürtekib-i kebîreyi fâsık diye nitelen-dirmekle birlikte onun dünyevî ve uhrevî konumunu Ehl-i sünnet kelâmcıları gibi değerlendirir (Ebû Bekir el-Hallâl, s. 583-608; Şerhu'l-'Akîdeti'l-'Tahâviyye, s. 295-334).

Günahların bir kısmının büyük, bir kısmının küçük olduğuna ve büyük günahların naslarda dünyevî veya uhrevî ceza öngörülen fiillerden ibaret olduğuna ilişkin görüş isabetli görünmektedir. Büyük günah işleyen kişinin dinî statüsü konusunda Hâricîler'le Mürcie ve Mu'tezile'nin görüşlerinin naslarla uzlaştırılması mümkün değildir. Hem Sünnî kelâmcıları hem de Selefiyye âlimleri büyük gü-

nah sahibinin dinden çıkmadığı kanaatini taşımakta, dünyevî cezanın yanı sıra tövbe yoluyla da günahtan kurtulma imkânı bulunduğunu kabul etmektedir. Bu yaklaşım naslarla ve akla daha uygundur.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kbr" md.; *et-Ta'rifât*, "Kebîre" md.; *Müsned*, II, 164, 201, 214; IV, 392; V, 413; Buhârî, "İmân", 16, "Edeb", 4, 6, 49; Müslim, "İmân", 143-146; Ebû Dâvûd, "Şalât", 63, "Cihâd", 33; Tirmizî, "Kıyâmet", 11; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), VIII, 233-255, 450, 451; Ebû Bekir el-Hallâl, *es-Sünne* (nşr. Atıyye ez-Zehrânî), Riyad 1410/1989, s. 583-608; Eş'arî, *Ma'kâlât* (Ritter), I, 150-151, 270-273, 474-477; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 323-385; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fi şu'abi'l-îmân* (nşr. Hilmi M. Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 400-409; İbn Fûrek, *Müccerredü'l-Ma'kâlât*, s. 157-158; Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu'l-Uşûli'l-hamse*, s. 632-637, 657-660; Cüveynî, *el-İrşâd* (Temîm), s. 326-329; Ebû'l-Yûsuf el-Pezdevî, *Uşûlü'd-dîn* (nşr. H. P. Lins), Kahire 1383/1963, s. 131-137, 142-145; Şehristânî, *el-Milel* (Kilânî), I, 140; Şerhu'l-'Akîdeti'l-'Tahâviyye, s. 295-334; İbn Hacer el-Heytemî, *ez-Zevâcir 'an iktirâfi'l-kebâ'ir*, Beyrut 1408/1988, I, 5-12, 270-275; II, 265-271; Seffârîni, *Levâmi'u'l-envâr*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), I, 364-370; Reşid Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, IV, 432-433; V, 46-55; Abdurrahman el-Cezîrî, *Kitâbü'l-Hudûd*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikr), V, 441-458.

ADİL BEBEK

KEBÎRPANTHİLER

Hindistanlı sûfi Kebîr'in
(ö. 924/1518[?])
mensuplarına verilen ad
(bk. KEBÎR).

KECCİ

(الكجى)

Ebû Müslim İbrâhîm b. Abdillâh
b. Müslim el-Keccî el-Basrî
(ö. 292/904)

Hadis hâfızı.

192 (808) veya 200 (816) yılında doğdu. Babası, bilinmeyen bir yerden göç ederek Basra'ya yerleşti (İbnü'n-Nedîm, s. 338). Keccî (Keşşî) nisbesiyle anılması konusunda farklı açıklamalar vardır. Kelimenin bir yere nisbetle kullanıldığını düşünenlere göre Kec, İran'ın Hûzistan bölgesinde bulunan Zeyr Kec (Yâkût, IV, 438) veya Cür-cân'a 3 fersah uzaklıktaki Keş köyüdür (Kettânî, s. 34). Basra'da ev inşaatında kireç kullanımı sırasında çabuk donan bir malzemenin adını (kecc: Farsça kireç) sıkça söylediği için kendisine Keccî denildiği kaydedilmiş (Hatîb, VI, 121), üçüncü

ceddinin adının Kec olduğu ve ona nispetle böyle anıldığı da ileri sürülmüştür.

Keccî Ebû Âsım en-Nebîl, Ali b. Medînî, Muhammed b. Abdullah el-Ensârî, Haccâc b. Minhâl el-Enmâtî ve Abdülmelik b. Kureyb el-Asmaî gibi âlimlerden hadis dinledi. Ahmed b. Selmân el-Bağdâdî, Ebû'l-Kâsım el-Begavî, Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, Ebû Bekir Ahmed b. Ca'fer el-Katîl kendisinden hadis rivayet edenler arasında yer aldı. Bir müddet Dimaşk'ta idarî görev yaptığı anlaşılın (a.g.e., VI, 122), Bağdat'ta kalabalık grupların hazır bulunduğu büyük imlâ meclislerinden söz edilen ve cömert kişiliğiyle tanınan Keccî 7 Muharrem 292 (19 Kasım 904) tarihinde Bağdat'ta vefat etti; cenazesi Basra'ya götürülerek orada defnedildi. Dârekutnî, Mûsâ b. Hârûn, Abdülganî b. Saîd gibi münekkitler Keccî'yi sadûk ve sika olarak değerlendirmiş, Zehbî kendisinden asrın şeyhi diye söz etmiş ve senesinde üç râvi bulunan (sülâsiyyetü's-sened) hadisleri olduğunu belirtmiştir.

Eserleri. 1. *Kitâbü's-Sünen*. Mübârekfûrî eserin yazma bir nüshasının mevcudiyetinden söz etmektedir (*Muqaddimetü Tuhfeti'l-ahvezi*, I, 335). 2. *Cüz' fihî hadîşü Ebî Müslim İbrâhîm b. 'Abdillâh el-Başrî*. Dârü'l-kütübîz-Zâhiriyye'de (nr. 4566, 16 varak) ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde (İs-mail Saib Sencer, nr. 2716/2, 17 varak) birer nüshası bulunan eser, çeşitli konularla ilgili 135 (İsmail Saib Sencer nüshasında 111) hadis ihtiva etmekte olup bu nüshalar esas alınarak Abdullah Kılıç tarafından *Ebû Müslim el-Keccî ve Hadîs Cüz'ü* adıyla tahkik edilmiştir (bk. bibl.). Keccî'nin ayrıca *Kitâbü'l-Müsned* ve *Nâsihu'l-Kur'ân ve mensûhu* adlı eserlerinin bulunduğu kaynaklarda zikredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, Kahire, ts. (Matbaatü'l-istikâme), s. 338; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VI, 120-124; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, XIII, 34-36; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), V, 36; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 438; Zehbî, *A'lâmü'n-nübela'*, XIII, 423-425; İbn Hacer, *el-Mu'cemü'l-müfehres* (nşr. Muhammed Şekkûr), Beyrut 1418/1998, s. 48, 342; *Keşfü'z-zunûn*, I, 585; Mübârekfûrî, *Muqaddimetü Tuhfeti'l-ahvezi* (nşr. M. Abdülmuhsin el-Kütübî), Kahire, ts., I, 335; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 4; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 34-35; Sezgin, *GAS*, I, 162; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessirîn*, I, 15; Abdullah Kılıç, *Ebû Müslim el-Keccî ve Hadîs Cüz'ü* (yüksek lisans tezi, 1987), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 11-49.

SALAHATTİN POLAT

KEÇECİZÂDE İZZET MOLLA

(bk. İZZET MOLLA, Keçecizâde).

KEDİD SEFERİ

(سرية الكديد)

Hz. Peygamber'in
Mülevvihoğulları'na karşı
gönderdiği seriyye
(8/629).

Hendek Gazvesi'ne Kureyş'in müttefikî olarak katılan Kinâneoğulları'ndan Bekr kabilesinin Leys koluna mensup Mülevvihoğulları daha sonra da bir grup sahâbiyi pusuya düşürüp şehid etmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber 8 yılı Safer ayında (Haziran 629), aynı kabileye mensup sahâbilerden Gâlib b. Abdullah el-Leysi kumandasında on küsur veya altmış kişiden oluştuğu kaydedilen bir seriyye hazırladı. Seriyeye katılanların 130 kişi olduğu şeklindeki rivayet (İbn Kesîr, IV, 223), Gâlib b. Abdullah'ın kumandan olarak tayin edildiği diğer bir seriyye ile alâkalıdır (Nüreddin el-Halebî, III, 188). Hadisenin gece baskını şeklinde cereyan etmesi ve ardından gelişen olaylar seriyeye az sayıda kişi bulunduğunu göstermektedir.

Mülevvihoğulları, Mekke-Medine güzergâhında Mekke'ye daha yakın olan Kedîd (Küdeyd) vadisinde yaşıyordu. Bir akşam vakti bölgeye ulaşan seriyye vadide gizlendi. Gâlib b. Abdullah, Cündeb b. Mekîs el-Cühenî'yi bir tepe üzerinden Mülevvihoğulları'nı gözetlemekle görevlendirdi. Yakınında bulunduğu bir evin sahibi farkettiği karaltının üzerine ok attı. Yaralandığı halde yerinden ayrılmayan Cündeb daha sonra arkadaşlarının yanına geleerek durumun saldırganı elverişli olduğunu bildirdi. Harekete geçen müslümanlar karşı koymaya çalışınlardan bazılarını öldürdüler, birkaç kişiyi esir aldılar, çok sayıda koyun ve keçiyi ganimet olarak ele geçirdikten sonra geri döndüler. Kabilenin diğer fertleri baskını öğrenince kalabalık bir kuvvetle peşlerine düştü. Seriyenin ise bunlara karşı koyacak gücü yoktu. Ancak Kedîd vadisinde âniden başlayan yağmur sonucunda oluşan sel iki tarafın arasını ayırdı. Mülevvihoğulları seli aşamayınca Gâlib b. Abdullah ve arkadaşları ele geçirdikleri esir ve ganimetlerle birlikte Medine'ye döndüler.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 467-468; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 114; Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 750-752; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 609-611; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 124-125; Belâzürî, *Ensâb*, I, 379; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 27-28, 50; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), IV, 501; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 222-223; V, 217; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut 1320, III, 188-189; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ*, VI, 217-218; Köksal, *İslâm Tarihi* (Mekke), VIII, 32-37; M. Muhsin el-Fakih, *el-Mevsû'atü'l-kübrâ fi gazavâtî'n-nebiyyi'l-âzîm*, Beyrut 1417/1996, IV, 243-247.

AHMET ÖNKAL

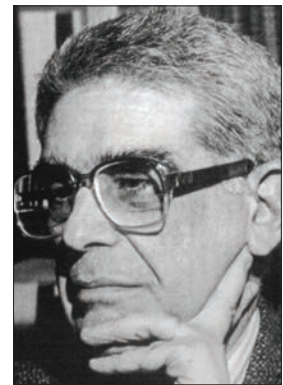
KEDOURIE, Elie

(1926-1992)

Yahudi asıllı
İngiliz siyaset bilimci ve tarihçisi.

Bağdat'ta doğdu ve oradaki Müsevî cemaatinin Fransızca öğretim yapan Collège A-D Sasson ve İngilizce öğretim yapan Şamas liselerinde okuduktan sonra 1947'de bir daha geri dönmek üzere İngiltere'ye gitti. 1951'de Londra Üniversitesi'ne bağlı London School of Economics'in ekonomi bölümünü bitirdi ve Oxford Üniversitesi'ne bağlı St. Antony's College'dan doktora bursu kazandı.

İngiltere'nin Ortadoğu siyaseti ve Osmanlı Devleti'nin yıkılışı konusunda hazırladığı doktora tezinde İngiltere'nin bazı görevlilerinin bilgisizlik, yanlış tahmin, kibir ve ön yargıları sebebiyle hata yapmaları sonucunda sebepsiz yere Osmanlı Devleti'ni yaktığını ve yerine karmakarışık, istikrarsız rejimler kurarak bölgeden çekildiğini ileri sürdü. Bu görüşleri, jüri üyelerinden Arap milliyetçiliğine taraftarlığı ile tanınan Hamilton Alexander R. Gibb'in itirazlarına uğrayınca jürinin mesnetsiz bulduğu düşüncelerini dikkate almaktansa tezini geri çekmeyi tercih etti (1953). Aynı yıl London School of Econom-

Elie Kedourie